

ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ

УДК 16:001

Андрєєв О. В.,
магістр релігієзнавства, здобувач,
Аспірантура Українського Католицького
Університету (Україна, Львів),
aav.proprius@gmail.com

«ТИ – ПЕТРО (СКЕЛЯ), І... Я НА ЦІЙ СКЕЛІ ЗБУДУЮ МОЮ ЦЕРКВУ». МТ 16: 18 В ЦЕРКОВНІЙ ПИСЕМНОСТІ ДОНІКЕЙСЬКОГО ПЕРІОДУ

Розглядається тлумачення слів Ісуса з Мт 16: 18, звернених до апостола Петра: «Ти – Петро (скеля), і... я на цій скелі збудую мою Церкву» в церковній писемності II – III ст. У ній показана особиста роль Петра як підстави Церкви. У той же час в патристичних даних цього періоду ми знаходимо різне розуміння того, хто саме є наступником обітниць, даних Петру.

Ключові слова: апостол Петро, камінь, основа Церкви, еклезіологія.

Дана тема не має спеціального дослідження, зокрема, українською та російською мовами. Значна частина патристичних текстів, що відносяться до цієї епохи і стосуються розуміння Мт 16: 18, також не перекладені на ці мови. У запропонованій статті робиться спроба заповнити цю прогалину.

Один з найвідоміших євангельських текстів – Мт 16: 13–19 – укладає обітницю Ісуса, яка дана Симону Петрові. Справжність цього тексту сучасною біблеїстикою не заперечується [21, с. 34].

Цей текст є найважливішим зазначенням на положення апостола Петра в Церкві, і Церква розуміла його так завжди. В наш час з цим погоджується) не тільки католицьке богослов'я, але і православне. Недарма покійний сербський бібліст Веселін Кесіч, професор Свято-Володимирській Православної Богословської Семінарії в США, називає його найбільш вирішальним пасажом, що визначає особливий статус апостола Петра [20, с. 35]. Це «безсумнівно, найбільш важливий текст про примат Петра у Новому Завіті» [20, с. 38], – визнає він.

В цьому уривку Симон Петро перший від імені всіх учнів визнає, що Ісус є Христос і Син Бога Живого. Причому тільки один Матей, на відміну від інших синоптиків (Мк 8: 27–29; Лк 9: 18–20), поміщає в своєму Євангелії обітницю Господа про Церкву, яку він висуне на камені: «Тож і я тобі заявляю, що ти – Петро (скеля), і що я на цій скелі збудую мою Церкву (καὶ ἔτι ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν)» (Мт 16: 18) [1, с. 26; 11, с. 45].

У даній статті нас будуть цікавити тільки ті тлумачення, які стосуються розуміння терміна «камінь», хоча вони безпосередньо пов'язані з подальшими обітницями, даними Петрові: це «ключі Царства Небесного» і влада «зв'язувати і вирішувати» (Мт 16: 19).

У церковній писемності донікейського періоду відомі кілька послань на Мт 16: 17–19.

Цей текст не заторкається в писаннях свв. Климента Римського, Ігнатія Богоносця і Іринія Ліонського.

Вважається, що вперше в християнській літературі на нього посилається Тертуліан (+ після 220) [20, с. 61–62] в трактаті *Про прескрипції [проти] єретиків (De praescriptione haereticorum)*. Трактат датується приблизно 197 р. [5, с. 19]. У ньому Тертуліан визнає, що Спаситель обіцяє спорудити Церкву на Петрі, і що сам Петро є каменем:

Хіба щось було приховано від Петра, який був названий каменем для спорудження Церкви, отримав ключі Царства Небесного і владу розв'язувати і зв'язувати – на небесах і на землі (latuit aliquid Petrum, aedificandae Ecclesiae petram dictum (Matth. 16: 18, 19), claves regni caelorum consecutum, et solvendi et alligandi in caelis et in terriis potestatem)? [13, 34, с. 116].

Цікаво, що цю роль Петра він визнавав і після свого переходу в монтанізм, при цьому заперечуючи спадкоємність влади Петрової в Папах. У антипапському трактаті монтаністського періоду *Про сором'язливість (De pudicitia)*, звертаючись до Папи св. Каллісту (217–222), він пише наступне:

Нині з приводу твого судження я питаю (de tua nunc sententia quaero), звідки ти узурпуєш це право Церкви (unde hoc ius ecclesiae usurpes). Якщо Господь сказав Петру (si quia dixerit Petro Dominus): на цій скелі збудую мою Церкву, Я дам тобі ключі Небесного Царства (Super hanc petram aedificabo ecclesiam meam, tibi dedi claves regni caelestis), або, що дозволиш або зв'яжеш на землі, то буде дозволено або зв'язано на небі (uel: Quaecumque alligaveris vel solveris in terra, erunt alligata vel soluta in caelis), тому ти зарані вважеш і собі відводиш владу зв'язувати і розв'язувати, тобто всієї Церкви присвоюєш посаду Петра (idcirco praesumis et ad te derivasse solvendi et alligandi potestatem, id est ad omnem ecclesiam Petri provinciam). Хто ти такий, що перекидаєш і змінюєш явний намір Господа, який передав це персонально Петру (qualis es, evertens atque commutans manifestam Domini intentionem personaliter hoc Petro conferentem)? На тобі, сказав, поставлю Церкву мою, і Дам тобі ключі, а не Церкви, і Що зв'яжеш або розв'яжеш, а не що зв'яжуть або розв'яжуть (Super te, inquit, aedificabo ecclesiam meam, et: Dabo tibi claves, non ecclesiae, et: Quaecumque solveris vel alligaveris, non quae solverint vel alligaverint) [14, с. 1078].

Написання трактату відносять до проміжку між 208 і 218 рр. [19, с. 19], але, з огляду на дати понтифікату св. Калліста, Тертуліан звернувся до Папи на початку його правління.

Про те, що на Петрі споруджена Церква (super illum aedificata), Тертуліан згадує також в трактаті *De monogamia (Про одношлюбність)* [15, с. 939].

На початку свого понтифікату Папа Калліст видав декрет, що дає послаблення за плотські гріхи, проти якого виступив Тертуліан. Зміст папського декрету відомо з трактату *De pudicitia*. Вважається також, що саме Калліст вперше для затвердження прерогатив

Римської кафедри зробив посилання на Мт 16: 17–19 [18, с. 19–20]. Тобто, якщо Тертуліан в *De praescriptione haereticorum* говорить (вперше в християнської писемності) тільки про головуючу роль Петра, а в трактаті *De pudicitia* особливо підкреслює, що ця роль належить особисто Петру, і більше нікому, то Папа Калліст обітницями, даними Петру, вперше обґрунтовує папське служіння.

Найбільш видатний екзегет донікейської епохи Ориген (+ 253/54) залишив своє розуміння першості Петра в Мт 16: 17–19 в *Коментарях на Євангеліє від Матея*.

Якщо і ми говоримо, як Петро (ὡς ὁ Πέτρος): «Ти Христос, Син Бога Живого», та не тіло і кров нас (це) відкриває, але світло наших сердець, возсіяв від Отця, сущого на небесах, то і ми стаємо Петром (γινόμεθα Πέτρος), і нам говорить Слово: «Ти Петро», і т. д. «Петра» ж – це всяк учень Христа (Πέτρα γὰρ πᾶς ὁ Χριστοῦ μαθητής), з якого пили як «з духовної, що йшла за ними, скелі» (1 Кор 10: 4), та на кожному з таких каменів (καὶ ἐπὶ πᾶσαν τοιαύτην πέτραν) споруджується всяке церковне слово і (небесне) громадянство (πολιτεία) має кожен з покликаних святих [12, с. 997–999].

Далі Ориген додає:

Ім'я «скеля» («петра») належить всім наслідувачам Христа (παρόντων γὰρ πέτρας πάντες οἱ μιμηταὶ Χριστοῦ), духовним послідовникам скелі тих, що спасануться, з якої вони п'ють духовний напій. Вони однойменні зі скелею («петрою»), також, як і Христу. Оскільки вони є членами Христа, вони називаються християнами, від скелі же – Петрами (πέτρας δὲ, Πέτροι) [12, с. 1004].

Отже, згідно з Оригеном, Церква ґрунтується не тільки на Петрі, а й на кожному з апостолів і навіть на кожному з учнів, оскільки будь-який з них робиться «Петром», сповідуючи його віру. Ймовірно, тут ми маємо справу з певною алегорією, що цілком зрозуміло для вчителя олександрійської школи. У переносному сенсі можна визнати, що кожен, хто сповідає Ісуса Христом і Сином Бога живого, стає «Петром». Однак в прямому сенсі в тексті Мт 16: 16–19 йдеться особисто про Симона Петра і про те служінні або про ту роль, яку йому вручає в Своїй Церкві Ісус. Це служіння розуміється Церквою в плані служіння ієрархії, і ця обставина ще менше дозволяє буквально спиратися на тлумачення Оригена. Крім того, в Євангеліях немає ніяких вказівок на те, що Ісус дає обітницю, аналогічні тим, які Він дав Симону, також і будь-якому віруючому в Нього.

Ознакою, так би мовити, «необов'язковості» буквального розуміння наведеного уривка, здається, служить і те, що в іншому місці Ориген визнає підставою Церкви особисто Петра. В тлумаченні на Євангеліє від Йоана він пише наступне (цей уривок призводить Євсевій Памфіл): «Від Петра, на якому заснована Церква Христова і ворота адові не переможуть її, залишилося тільки одне послання, всіма визнане» [2, с. 223].

Щодо Петрова служіння в церковній ієрархії, то Ориген в тлумаченнях на Євангеліє від Матея згадує і про це.

Оскільки ж ті, хто претендує займати місце єпископів, сказане [«Що ти прив'яжеш на землі», і далі – А.] вживають так само як Петро (ὡς Πέτρος), і,

приймаючи від Спасителя ключі Царства Небесного, вчать, що то, що вони зв'язали на землі, те засуджено і пов'язано і на небі, а то, що вони розв'язали, розв'язане й на небі, то, треба сказати, що вони правильно кажуть, якщо вони мають ті справи, завдяки яким було сказано тому Петру (εἰκεῖν τῷ Πέτρῳ): «Ти Петро», і якщо вони такі само, як той, на кому споруджена Церква Христова [12, с. 1013].

Ці слова свідчать про те, що Оригену було відомо вчення про єпископів як наступників влади Петра. Олександрійський вчитель підкреслює лише, що носії цієї влади повинні бути гідними наступниками Петра.

В інших тлумаченнях донікейського періоду завжди визнається особиста роль Петра як підстави Церкви, як це ми бачимо у Тертуліана.

Для свщмч. Кіпріана Карфагенського (+ ок. 258), який благоговійно визнавав авторитет «вчителя» (Тертуліана), Петро – це той, «якого першим обрав Господь і на якому заснував Свою Церкву (quem primum Dominus elegit, et super quem aedificavit Ecclesiam suam)» [3, с. 410, 611–612]. Або, як пише св. Кипріян в інших місцях:

Але Петро, на якому той же Господь заснував Свою Церкву (Petrus tamen, super quem aedificata ab eodem Domino fuerat ecclesia), кажучи один за всіх і відповідаючи голосом Церкви (unus pro omnibus loquens et ecclesiae voce respondens), сказав: Господи, а до кого ж іти нам? Це ж у тебе – слова життя вічного! Ми й увірували й спізнали, що ти – Син Бога Живого (Йн 6: 68–69) [4, с. 138, 553].

Куди ж повинен йти спраглий? Чи до еретиків, у яких немає зовсім не джерел, ні річки життєдайної води, або ж до Церкви, яка одна і, по слову Господа, заснована на одному, який прийняв і ключі її (an ad ecclesiam, quae una est et super unum, qui et claves eius accepit, Domini voce fundata est)? [5, с. 213, 621].

Апостол Петро є видимим знаком єдності Церкви, і саме в цьому полягає сенс заснування на ньому Церкви:

... і хрещення одне, і Дух Святий один, і Церква, яка по початку і вимозі єдності заснована Христом Господом на Петрі, одна (una Ecclesia a Christo Domino super Petrum origine unitatis et ratione fundata) [6, с. 1043, 609].

Ця думка неодноразово повторюється у Кипріяна [5, с. 213, 619; 7, с. 336, 497; 8, с. 406, 595].

Апостол Петро – необхідна складова Церкви. Він несе служіння єдності, причому обов'язково в єдності з усіма своїми побратимами–апостолами, рівними йому по «гідності і владі». Це вчення Кіпріан досить повно викладає в книзі *Про єдність Церкви*:

Господь промовив Петрові: «ти – Петро (скеля), і що я на цій скелі збудую мою Церкву й що пекельні ворота її не подолають. Я дам тобі ключі Небесного Царства, і що ти на землі зв'яжеш, те буде зв'язане на небі; і те, що ти на землі розв'яжеш, те буде розв'язане й на небі» (Мт 16: 18–19). І знову Він каже йому ж після воскресіння Свого: «Паси мої вівці» (Йн 21: 16). Таким чином засновує Церкву Свою на одному (super illum unum aedificat Ecclesiam suam, et illi pascendas mandate oves suas). І хоча, після воскресіння Свого, Він засвоює рівну владу всім апостолам, кажучи (et quamvis apostolis omnibus post resurrectionem suam parem potestatem tribuat et dicat): «Як мене послав Отець, так я посилаю

вас... Прийміть Духа Святого! Кому відпустите гріхи – відпустяться їм, кому ж затримаєте – затримаються» (Ін 20: 21–23); проте, щоб показати єдність [Церкви], Йому було вгодно було з одного ж і розпочати цю єдність (*tamen, ut unitatem manifestaret, unam cathedram constituit, unitatis ejusdem originem ab uno incipientem sua auctoritate disposuit*). Звичайно, і інші апостоли були те саме, що і Петро, – мали рівну з ним гідність і владу, але спочатку вказується один, для позначення єдиної Церкви (*hoc erat utique et ceteri apostoli quod fuit Petrus, pari consortio praediti et honoris et potestatis, sed exordium ab unitate proficiscitur, et primatus Petro datur, ut una Christi Ecclesia et cathedra una monstretur. Et pastores sunt omnes, et grex unus ostenditur, qui ab Apostolis omnibus unanimi consensione pascatur, ut Ecclesia Christi una monstretur*) [9, с. 498–500, 234–235].

Нагадаємо, що Книга *Про єдність Церкви* дійшла до нас у двох версіях. Одна з них, що визнається пізнішої, містить ряд інтерполяцій, що підсилюють роль Петрової першості [На російській мові див.: 16, с. 268]. Наведений уривок також включає велику кількість суперечливих і недійсних місць і різночитань. В латинському тексті, що наводиться за виданням Ж.–П. Міня тут ці місця підкреслені. Ці вставки (зрозуміло, не всі) створюють дещо інший стиль тексту, стиль, так би мовити, більш папський і римський. У розряд *marginales* входять такі фрази, як, наприклад, «*primatus Petro datur*» (Див. примітки Стефана Балюза: PL 4, 499–500). Подібні вирази опущені в російському перекладі. Вирази, що мають незначну кількість різночитань, зрозуміло, залишені (наприклад: «*quod fuit Petrus*»; в рук. Vod. 4: «*quod et Petrus, sed primatus*»).

Отже, св. Кіпріан вказує на першість Петра як на основу єдності Церкви і того, що від Петра походить єдність єпископату. Цю останню обставину, як головну проблему, яка обіймала Кипріяна, підкреслює сучасна наука [17, с. 110]. Однак це не применшує значення його праці як свідчення розуміння давньої Церквою статусу апостола Петра.

Безумовно, чільну роль Петра як підстави Церкви визнає римська традиція. Причому Папи досить рано починають посилалися на Мт 16: 18–19 для обґрунтування першості Римської кафедри і її влади. Після згаданого вже Папи св. Калліста (217–222), в середині III ст. на цьому ж тексті обґрунтовує свою владу Папа св. Стефан (254–257). Посилання на Мт 16: 18–19, наведені Папою Стефаном, збереглися в листі до Кипріяна Карфагенського єпископа Кесарії Каппадокійської Фірміліана [10, с. 1168–1169, 659–660]. (Пізніше римська точка зору неодноразово проголошувалася на Вселенських Соборах і ніколи не оскаржувалася церковною повнотою).

Висновки. Отже, в церковній писемності донікейської періоду визнається особиста роль Петра як підстави, на якому Ісус спорудив свою Церкву. Однак, у свідченнях, які до нас дійшли їх автори роблять різні висновки з визнання Петра підставою Церкви, якому дарована вища духовна влада. Тертуліан вважає їх прерогативами, що належать тільки Петру. Ориген дає їх кожному учневі Христа. Кипріян обґрунтовує ними владу єпископату, як наступника Петра. Вважається, що ця ідея в ту епоху набула загального поширення [18, с. 23], про що свідчить згаданий сучасник Кипріяна Фірміліан,

в посланні до Карфагенського святителя. Тоді ж, як за часів Тертуліана, так і за часів Кипріяна, римська кафедра починає звертатися до тексту Мт 16: 17–19 для обґрунтування своєї першості і влади. «Обидва ці підходи, що помітно відрізняються один від одного, – пише о. Бернар Дюпюї, – були тісно пов'язані з еклезіологією Кипріяна» [18, с. 21]. Нам видається, що примирення цих фактичних даних є можливим через призму богослов'я, точніше, в еклезіології сопричастя. Однак дана задача вже не входить в цілі цієї статті.

Список використаних джерел

1. Новий Завіт // Святе Письмо Старого та Нового Завіту (переклад о. І. Хоменка). – Київ, 2014.
2. Ориген, Толкование на Евангелие от Иоанна, Книга 5 (Евсевий Памфил, Церковная история, VI, 25, (8), Москва, 1993).
3. Cyprianus, Epistola LXXI (LVIII) ad Quintum: PL 4, 408–411; рос. переклад: Киприан, Письмо 58 к Квинту о крещении еретиков (Киприан Карфагенский, Творения, Библиотека отцов и учителей Церкви, VI), Москва, 1999, 610–613.
4. Cyprianus, Epistola LIX: Th. C. Cypriani Opera genuina, Pars I, Epistolae, Bibliotheca Patrum Ecclesiasticorum Latinorum selecta, Vol. VII, Pars I, Lipsiae, 1838, 133–149; рос. переклад: Киприан, Письмо 47 к Корнелию о Фортунате и Фелициссима, или против еретиков (Киприан Карфагенский, Творения, Библиотека отцов и учителей Церкви, VI), Москва, 1999, 547–566.
5. Cyprianus, Epistola LXXIII: Th. C. Cypriani Opera genuina, Pars I, Epistolae, Bibliotheca Patrum Ecclesiasticorum Latinorum selecta, Vol. VII, Pars I, Lipsiae, 1838, 208–222; рос. переклад: Киприан, Письмо 60 к Юбяну о крещении еретиков (Киприан Карфагенский, Творения, Библиотека отцов и учителей Церкви, VI), Москва, 1999, 615–630.
6. Cyprianus, Epistola LXX ad Ianuarium: PL 3, 1035–1044; рос. переклад: Киприан, Письмо 57 к Януарию и прочим епископам нумидийским о крещении еретиков (Киприан Карфагенский, Творения, Библиотека отцов и учителей Церкви, VI), Москва, 1999, 607–610.
7. Cyprianus, Epistola XL: PL 4, 332–339; рос. переклад: Киприан, Письмо 34 к народу о пяти пресвитерах, приставших к возмущению Фелициссима (Киприан Карфагенский, Творения, Библиотека отцов и учителей Церкви, VI), Москва, 1999, 494–499.
8. Cyprianus, Epistola LXIX ad Florentium Pupianum, de obtricatoribus: PL 4, 400–407; рос. переклад: Киприан, Письмо 54 к Флоренцию Пупиану о поносителях (Киприан Карфагенский, Творения, Библиотека отцов и учителей Церкви, VI), Москва, 1999, 590–596.
9. Cyprianus, De unitate Ecclesiae: PL 4, 493–520; рос. переклад: Киприан, О единстве Церкви (Киприан Карфагенский, Творения, Библиотека отцов и учителей Церкви, VI), Москва, 1999, 232–251.
10. Firmilianus, Epistola ad Cyprianum contra epistolam Stephani: PL 3, 1153–1178; рос. переклад: Послание Фирмилиана Киприану (Киприан Карфагенский, Творения, Библиотека отцов и учителей Церкви, VI), Москва, 1999, 650–665.
11. Nestle-Aland, Novum Testamentum Graece et Latine, Edicio XXVII, 1994.
12. Origenes, Commentaria in Evangelium secundum Matthaeum: PG 13, 829–1800 (переклад мій).
13. Tertullianus, Liber de Praescriptionibus: PL 2, 9–74; рос. переклад: Тертуллиан, О прескрипции (против) еретиков (Квинт Септимий Флорент Тертуллиан, Избранные сочинения), Москва, 1994, 106–129.
14. Tertullianus, Liber de Pudicitia: PL 2, 1029–1084 (переклад мій).
15. Tertullianus, Liber de monogamia: PL 2, 979–1004.
16. Алфеев Иларион, «Смчч. Киприан Карфагенский. Жизнь. Творения» // Отцы и учителя Церкви III века, Антология, Т.2. – Москва, 1996. – С.261–273.
17. Гросси Витторино, «Патристические свидетельства о Петре, епископе Римской Церкви. Направления историко-богословского прочтения» // Петрово служение. Диалог католиков и православных, В. Каспер (ред.). – Москва: Библейско-Богословский институт, Серия «Диалог», 2006. – С.98–139.
18. Дюпюи Бернар, «Библейское обоснование первенства Римского епископа на Востоке и на Западе» // Первенство

Римського єпископа в общини Церквей, Смешанный православный-каатолический Комитет во Франции. – Москва, 1998. – С.17–27.

19. Столяров Александр Арнольдович, «Тертуллиан. Эпоха. Жизнь. Учение» // Квинт Септимий Флорент Тертуллиан, Избранные сочинения. – Москва, 1994. – С.7–34.

20. Kesich Veselin, «Peter's Primacy in the New Testament and the early tradition» // J. Meyendorff (ред.), The Primacy of Peter: Essays in Ecclesiology and the Early Church. – New York, 1992. – P.35–66.

21. Metzger Bruce M., A textual commentary on the Greek New Testament, Second Edition, German Bible Society, Stuttgart, 1994.

References

1. Novyj Zavit // Svjate Pys'mo Starogo ta Novogo Zavitu (pereklad o. I. Homenka). – Kyi'v, 2014.

2. Origen, Tolkovanie na Evangelie ot Ioanna, Kniga 5 (Evsevij Pamfil, Cerkovnaja istorija, VI, 25, (8), Moskva, 1993).

3. Cyprianus, Epistola LXXI (LVIII) ad Quintum: PL 4, 408–411; ros. pereklad: Kiprian, Pis'mo 58 k Kvintu o kreshhenii eretikov (Kiprian Karfagenskij, Tvorenija, Biblioteka otcov i uchitelej Cerkvi, VI), Moskva, 1999, 610–613.

4. Cyprianus, Epistola LIX: Th. C. Cypriani Opera genuina, Pars I, Epistolae, Bibliotheca Patrum Ecclesiasticorum Latinorum selecta, Vol. VII, Pars I, Lipsiae, 1838, 133–149; ros. pereklad: Kiprian, Pis'mo 47 k Korneliju o Fortunate i Felicissime, ili protiv eretikov (Kiprian Karfagenskij, Tvorenija, Biblioteka otcov i uchitelej Cerkvi, VI), Moskva, 1999, 547–566.

5. Cyprianus, Epistola LXXIII: Th. C. Cypriani Opera genuina, Pars I, Epistolae, Bibliotheca Patrum Ecclesiasticorum Latinorum selecta, Vol. VII, Pars I, Lipsiae, 1838, 208–222; ros. pereklad: Kiprian, Pis'mo 60 k Jubajanu o kreshhenii eretikov (Kiprian Karfagenskij, Tvorenija, Biblioteka otcov i uchitelej Cerkvi, VI), Moskva, 1999, 615–630.

6. Cyprianus, Epistola LXX ad Ianuarium: PL 3, 1035–1044; ros. pereklad: Kiprian, Pis'mo 57 k Januariju i prochim episkopam numidjskim o kreshhenii eretikov (Kiprian Karfagenskij, Tvorenija, Biblioteka otcov i uchitelej Cerkvi, VI), Moskva, 1999, 607–610.

7. Cyprianus, Epistola XL: PL 4, 332–339; ros. pereklad: Kiprian, Pis'mo 34 k narodu o pjati presviterah, pristavshih k vozmushheniju Felicissime (Kiprian Karfagenskij, Tvorenija, Biblioteka otcov i uchitelej Cerkvi, VI), Moskva, 1999, 494–499.

8. Cyprianus, Epistola LXIX ad Florentium Pupianum, de obtrectatoribus: PL 4, 400–407; ros. pereklad: Kiprian, Pis'mo 54 k Florenciju Pupianu o ponositeljah (Kiprian Karfagenskij, Tvorenija, Biblioteka otcov i uchitelej Cerkvi, VI), Moskva, 1999, 590–596.

9. Cyprianus, De unitate Ecclesiae: PL 4, 493–520; ros. pereklad: Kiprian, O edinstve Cerkvi (Kiprian Karfagenskij, Tvorenija, Biblioteka otcov i uchitelej Cerkvi, VI), Moskva, 1999, 232–251.

10. Firmilianus, Epistola ad Cyprianum contra epistolam Stephani: PL 3, 1153–1178; ros. pereklad: Poslanie Firmiliana Kiprianu (Kiprian Karfagenskij, Tvorenija, Biblioteka otcov i uchitelej Cerkvi, VI), Moskva, 1999, 650–665.

11. Nestle–Aland, Novum Testamentum Graece et Latine, Edicio XXVII, 1994.

12. Origenes, Commentaria in Evangelium secundum Matthaum: PG 13, 829–1800 (pereklad mij).

13. Tertullianus, Liber de Praescriptionibus: PL 2, 9–74; ros. pereklad: Tertullian, O preskripcii (protiv) eretikov (Kvint Septimij Florent Tertullian, Izbrannye sochinenija), Moskva, 1994, 106–129.

14. Tertullianus, Liber de Pudicitia: PL 2, 1029–1084 (pereklad mij).

15. Tertullianus, Liber de monogamia: PL 2, 979–1004.

16. Alfeev Ilarion, «Sshhmch. Kiprian Karfagenskij. Zhizn'. Tvorenija» // Otcy i uchiteli Cerkvi III veka, Antologija, T.2. – Moskva, 1996. – S.261–273.

17. Grossi Vittorino, «Patristicheskie svidetel'stva o Petre, episkope Rimskoj Cerkvi. Napravlenija istoriko-bogoslovskogo prochtenija» // Petrovo sluzhenie. Dialog katolikov i pravoslavnyh, V. Kasper (red.). – Moskva: Biblejsko-Bogoslovskij institut, Serija «Dialog», 2006. – S.98–139.

18. Djupjui Bernar, «Biblejskoe obosnovanie pervenstva Rimskogo episkopa na Vostoke i na Zapade» // Pervenstvo Rimskogo episkopa v obshhenii Cerkvej, Smeshannyj pravoslavno-katolicheskij Komitet vo Francii. – Moskva, 1998. – S.17–27.

19. Stoljarov Aleksandr Arnol'dovich, «Tertullian. Jepoha. Zhizn'. Uchenie» // Kvint Septimij Florent Tertullian, Izbrannye sochinenija. – Moskva, 1994. – S.7–34.

20. Kesich Veselin, «Peter's Primacy in the New Testament and the early tradition» // J. Meyendorff (red.), The Primacy of Peter: Essays in Ecclesiology and the Early Church. – New York, 1992. – P.35–66.

21. Metzger Bruce M., A textual commentary on the Greek New Testament, Second Edition, German Bible Society, Stuttgart, 1994.

Andreev O. V., master of religious studies, researcher, Graduate Ukrainian Catholic University (Ukraine, Lviv), aav.proprius@gmail.com

«Thou art Peter, and upon this rock I will build my church». Matthew 16: 18, in the ante-Nicene church literature period

The paper deals with the interpretation of the words of Jesus in Matthew 16: 18, addressed to the Apostle Peter: «Thou art Peter, and upon this rock I will build my church» in the church literature II–III centuries. It shows the personal role of Peter as the foundation of the Church. At the same time the data in the patristic period we find that a different understanding of who it is the successor to the promises given to Peter.

Keywords: Apostle Peter, the stone foundation of the Church, ecclesiology.

* * *

УДК 141.132:211.5(477)«XI/XVII»

Андрусів Л. З.,

кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (Україна, Івано-Франківськ), alyubomyr@yahoo.com

ДОСЛІДЖЕННЯ РАЦІОНАЛІСТИЧНИХ ТЕНДЕНЦІЙ В УКРАЇНСЬКІЙ ФІЛОСОФСЬКІЙ ДУМЦІ XI–XVII СТ.: ОГЛЯД ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКИХ ПРАЦЬ

Проаналізовано історико-філософські праці, які порушують проблему раціоналістичних тенденцій в українській філософській думці XI–XVII ст. Використано такі методи як системний, генетичний, аксіологічний та методи абстрагування та узагальнення, завдяки яким проведено зіставлення, протиставлення та синтез різних точок зору тих чи інших поглядів мислителя. Відзначено велику кількість праць, які вплинули на цілісне осмислення зародження та формування української філософії, що можуть виступати потужною базою для дослідження раціоналістичних тенденцій зазначеного періоду.

Ключові слова: розум, раціоналістичні тенденції, культурологічний метод.

Актуальність дослідження раціоналістичних тенденцій в українській філософській думці зумовлена поживаленим осмисленням ідентичності української філософії, зміною парадигм раціональності. Окрім цього, відсутність завершених досліджень специфіки раціонального та механізмів його трансформації в період XI – поч. XVII ст. призводить до утвердження однобічного погляду на історико-філософський процес. Адже мета історії філософії полягає в аналізі національної думки минулого в усій її багатогранності. Розкриття специфіки раціоналістичних тенденцій дозволить заповнити малодосліджені аспекти культури Київської Русі та Ренесансу; віднайти відповідь на питання, чому проблема раціоналізму в XI – поч. XVII ст., яка порушувалась ще на початку XIX ст., не отримала подальшої належної розробки.

Метою статті є аналіз історико-філософських праць, які порушують проблему дослідження раціоналістичних тенденцій в українській філософії.

Дослідження раціоналістичних тенденцій пов'язане з необхідністю історико-філософського узагальнення здобутків християнської культури, поглибленого вивчення ідей релігійного вільнодумства, елементів логіки та особливостей їх впливу на формування раціоналістичних тенденцій у синкретичній культурі. У зв'язку з цим досить важливим є виокремлення акценту на ролі